

نقش همسران در پیشبرد اهداف مردان با الگو گیری از حضرت خدیجه و  
حضرت زهرا سلام الله علیهما

طاهره احمدی<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> . طلبه سطح 2 ، مدرسه علمیه فاطمه معصومه سلام الله علیها ، دلیجان/sahel.4609@gmail.com

## چکیده

نقش همسران ، در پیشبرد اهداف مردان با الگوگیری از حضرت خدیجه و حضرت زهرا سلام الله علیهما ، موضوع پژوهش حاضر است که با هدف آشنایی بانوان با نحوه اثرگذاری آنها بر پیشرفت فردی و اجتماعی همسرانشان به رشته تحریر درآمده است . در این مقاله ، پس از مفهوم شناسی (الگو ، هدف) به اهداف مردان در زندگی مشترک ، از قبیل: اهداف فردی مثل برخورداری از آرامش ، اقتدار، دریافت محبت و احترام و درک از سوی همسر، اهداف اجتماعی مثل حفظ عفت عمومی، آشنایی با وظایف، موفقیت در تعاملات ، کسب جایگاه اجتماعی ، حفظ نسل و تربیت فرزندان و اهداف اقتصادی چون اداره خانواده و استقلال مالی و اهداف معنوی چون رشد اخلاقی و عبودیت حق تعالی اشاره شده ، بعد راهکارهایی برای تأثیر بیشتر نقش زنان در این مسیر با بیان نمونه هایی از سیره حضرت خدیجه و حضرت زهرا سلام الله علیهما ، تبیین شده است. این گفتار ، با مراجعه به کتابخانه ، به روش توصیفی \_ تحلیلی تدوین شده است . چنانچه نقش آفرینی زن در عرصه های مختلف زندگی همسر ، سالم ، سازنده و منطبق با سفارشات اسلام باشد؛ زمینه های حمایتی برای موفقیت و پیشرفت مرد فراهم می گردد. پیاده سازی الگوهای رفتاری و عملی حضرت خدیجه سلام الله علیها و دختر گرامی شان ، مسیر موفقیت را برای شوهران هموار نموده و از محیط کوچکی مانند خانه و روابط اجتماعی محدودی چون رابطه زن و شوهر ، مردانی هدفمند و به تبع آن ، جامعه ای موفق ساخته میشود.

کلید واژه ها

الگو ، حضرت خدیجه سلام الله علیها ، حضرت زهرا سلام الله علیها ، نقش ، هدف

زندگی مشترک از اموری ست که برای هریک از اعضا ، اصول و وظایف خاصی وضع شده است ؛ برای مثال :زوجین باید نسبت به وظایفی که مطابق نقش خود دارند ، شناخت پیدا کرده و مسؤولانه عمل نمایند تا رابطه ای موفق و زندگی توأم با آرامش داشته باشند . هدف زن و مرد از ازدواج ممکن است متفاوت باشد ، اما آنچه اهمیت دارد این است که هر دو ، خانواده و زندگی مشترک را بستری برای نیل به اهدافشان برگزیده اند .

زنان به عنوان همراهان همیشگی ، حامی و پشتیبان همسران خود ، نقش مهمی در موفقیت یا شکست آنان دارند. اگر این نقش در جهت مثبت ایفا شود ؛ حس رضایت‌مندی ، عزت نفس ، اقتدار و حامی بودن را به مرد انتقال می دهد و او با تلاش مضاعف ، پله های ترقی و تعالی را طی خواهد کرد .

از مهم ترین شیوه های تعلیم و درونی سازی آموزه ها برای زوجین ، روش الگوگیری است . اسلام هم برای تربیت و تعالی انسان ها ، بر این اصل مهم ، تأکید نموده و شخصیت رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم را الگویی حسنه برای جهانیان ، معرفی نموده است<sup>1</sup>؛ زیرا شخصیت الگو به عنوان یک نقطه کانونی در محوریت رفتارهای الگو گیرنده قرار می گیرد و شخص را وامی دارد تا با در نظر گرفتن سیره و منش الگوی پیش رو ، تلاشی هدفدار و آگاهانه برای رسیدن به ویژگی های رفتاری و عملی او در پیش گیرد .

در الگوگیری فرقی میان زن و مرد نیست چنانچه قرآن کریم برای کفار ، اعم از زن و مرد ، دو زن را مثال می زند . در مقابل برای الگوگیری اهل ایمان ، به زندگی زن فرعون اشاره می کند<sup>2</sup>؛ اما به دلیل خلق و خو و نقش های خاص زنانه لازم است زنان از جنس خود هم ، الگویی داشته باشند تا از نظر پذیرش الگو و روشن شدن مصادیق اسوه پذیری به سیره خانوادگی و همسر داری او اقتدا نمایند .

امروزه با حضور فعال زنان در همه عرصه ها و رشد فکری فزاینده در میان آن ها ، هجمه های فرهنگی و اعتقادی به این قشر ، از سوی دشمنان ، چندین برابر شده است . طرح شخصیت حضرت خدیجه و حضرت زهرا سلام الله علیهما ، به عنوان الگوی زن امروز ، از آن

---

<sup>1</sup> \_ احزاب ، 21

<sup>2</sup> \_ تحریم ، 10 و 11

جهت برای جامعه اسلامی اهمیت دارد که در طول سال های اخیر ،  
خلأهای فرهنگی و اعتقادی ، در میان بانوان ، فرصت مناسبی برای  
دشمنان فراهم آورده تا الگوهای مدنظر خود را به زن مسلمان القا کرده  
و او را به سمت سبک زندگی و الگوهای غربی سوق دهند . حال این  
پرسش مطرح می شود که مردان چه اهدافی را در زندگی مشترک  
دنبال می کنند ؟ نقش همسرانشان در پیشبرد یا شکست این اهداف به  
چه شکل است ؟ زنان امروز ، چگونه می توانند از سیره همسر پیامبر  
صلی الله علیه و آله وسلم و دختر بزرگوارشان در زندگی مشترک خود  
الگوبرداری صحیح نمایند؟

در بحث نقش همسران در خانواده ، کتاب های متعددی تألیف شده  
است. محمدرضا سالاری در کتاب نظام خانواده در اسلام ، به بررسی  
نقش ها و وظایف متقابل زن و مرد بر اساس اصول روانشناسی اسلامی  
می پردازد اما الگوی خاصی را معرفی نمی کند. امیرحسین بانکی پور  
در مجموعه پنج جلدی نقش و رسالت زن ، سخنان رهبر معظم انقلاب  
را در حوزه زنان جمع آوری کرده و مطالب را بر اساس حضور  
خانوادگی ، اجتماعی و اقتصادی زنان دسته بندی نموده است . مقاله  
ای با عنوان همسررداری مطلوب با تأکید بر سیره حضرت خدیجه سلام  
الله علیها توسط مریم باقری نژاد و طیبه جهان تاب و مقاله ای هم به  
قلم نرجس رضایی خواه ، با عنوان آیین همسررداری در سیره حضرت  
زهرا سلام الله علیها انتشار یافته که سیره علمی و عملی آن بزرگواران  
را در زندگی خانوادگی و تعامل با نبی اکرم صلی الله علیه و آله وسلم  
و امیرمؤمنان علیه السلام تبیین می کند اما مقاله ای که بیانگر نقش  
زنان در پیشبرد اهداف مردان بر پایه سیره حضرت خدیجه یا حضرت  
زهرا سلام الله علیهما باشد یافت نشد . وجه تمایز این نوشتار ارائه دسته  
بندی اهداف مردان در زندگی زناشویی و بیان نقش همسران در پیشبرد  
آن است ، ضمن اینکه برای تقریب به ذهن ، به مصادیق عینی از  
زندگانی حضرت خدیجه سلام الله علیها و دختر بزرگوارشان استناد شده  
و با مراجعه به قرآن و کتب روایی و تاریخی ، مطالب توصیف و تحلیل  
شده است.

## 1- مفهوم شناسی

### 1-1- مفهوم الگو

معنای لغوی : این واژه با کلمات اسوه ، قدوه<sup>1</sup>، سرمشق و نمونه<sup>2</sup>، مترادف است.

معنای اصطلاحی : در فرهنگ اسلامی و قرآنی ، از این واژه با لفظ اسوه و مقتدا ، تعبیر می کنند . در واقع ، الگو چیزی است شکل گرفته در یک گروه اجتماعی ، به این منظور که به عنوان مدل یا راهنمای عمل در رفتارهای اجتماعی به کار آید.<sup>3</sup>

#### 1-2- مفهوم هدف

معنای لغوی : امید آن را غرض ، مقصود و نشانه تیر<sup>4</sup> ، معنا نموده و دهخدا ، به معنای هر چیز بلند و برافراشته ، دانسته است<sup>5</sup>.

معنای اصطلاحی : هدف در اصطلاح ، چیزی است که شخص قبل از عمل ، آن را در نظر می گیرد و نیروی خویش و وسایل لازم را برای وصول به آن به کار می برد و غرضش دستیابی و رسیدن به آن است.<sup>6</sup>

#### 2- نقش همسران در پیشبرد اهداف فردی مردان

##### 2-1- رسیدن به سکون و آرامش

ازدواج نقش مهمی در ایجاد سکون و آرامش دارد ؛ زیرا ازدواج نوعی نیاز فطری است . به همین جهت افراد مجرد از آرامش کمتری برخوردارند و با یک نوع کشمکش درونی مواجه هستند .

مردان در محیط اجتماع و در عرصه شغلی خود ، با فراز و نشیب های زیادی روبرو می شوند . مشکلاتی که با آن دست و پنجه نرم می کنند ، همراه با خستگی ناشی از فعالیت جسمانی ، موجبات سرخوردگی و احساسات منفی را در آن ها فراهم می کند . در این شرایط ، مردان ، نیازمند محیطی سرشار از آرامش و تفاهم ، محبت و گذشت و عاری از تنش و مشاجره اند تا علاوه بر آسوده خاطر بودن و استراحت جسمی و فکری ، به راه حل های برون رفت از مشکلات بپایاندهند . فراهم کردن محیطی با این ویژگی ، بر عهده زنان است ؛ زیرا خداوند در

---

1 \_ دهخدا ، لغت نامه ، ج 8 ، ص 77

2 \_ عمید ، فرهنگ فارسی عمید ، ج 1 ، ص 174

3 \_ فیضی ، درآمدی بر سبک زندگی اسلامی ، 27

4 \_ عمید ، فرهنگ فارسی عمید ، ج 2 ، ص 1886

5 \_ دهخدا ، لغت نامه ، ج 49 ، ص 160

6 \_ شهبازیان ، شناخت هدف ، ش 53

تأمین نمایند و در زمان پیری و از کار افتادگی ، دغدغه مادی نداشته باشند .

طبق احکام اسلامی ، زنان ، با داشتن استقلال مالی ، باز هم مسئولیتی در قبال مخارج زندگی مشترک ندارند اما بهتر است ریاست اقتصادی و عزت نفس مرد در این زمینه را خدشه دار نکنند و در حد توان ، با میانه روی در مصرف و عهده دار شدن بخشی از مخارج منزل ، طبق توان و استعداد خود ، مرد را در رسیدن به اهداف اقتصادی یاری نمایند .

به شهادت تاریخ ، حضرت خدیجه سلام الله علیها ، از طریق مضاربه، به تجارت می پرداخت و همه اموال خود را به رسول خدا صلوات الله علیه ، واگذار می نمود.<sup>1</sup> پیامبر بعد از وفات ایشان درباره اش فرمود : « به خدا قسم بهتر از خدیجه نصیب من نشد . به من ایمان آورد ، هنگامی که مردم کافر بودند و تصدیق نیوتم نمود وقتی که مردم مرا تکذیب می کردند و اموال خود را در اختیارم گذارد وقتی که مردم مرا از خود دور می کردند و نسبت به من در مال خود بخل می نمودند .»<sup>2</sup> در تفسیر فرات کوفی ، ذیل آیه 8 سورة ضحی ، خدیجه سلام الله علیها را عامل غنای رسول دانسته است .<sup>3</sup>

زنان می توانند با انجام برخی مشاغل خانگی ، به اندازه توان خود ، به ارتقاء سطح مالی خانواده کمک نمایند چنانچه در سیره حضرت زهرا سلام الله علیها ، آمده است که با دست خود پشم می ریسید و علی علیه السلام آن را می فروخت و صرف تهیه خوراک منزل می نمود .<sup>4</sup>

## 5- نقش همسران در پیشبرد اهداف معنوی مردان

### 5-1- رشد اخلاقی

ازدواج موجب می شود استعدادهای متعالی انسانی ، فعلیت بیشتری پیدا کنند و زوایای ظریفتری در نفس اشخاص ظهور و بروز یابد . وقتی شخص ازدواج می کند در تعامل با همسرش ، به وجود برخی کج خلقی ها و ناسازگاری ها در خودش پی می برد ؛ گام اول در رشد و تربیت هم شناسایی عیوب است . انسان مختار است که پس از ازدواج

<sup>1</sup> \_ رفیعی ، موسوعة خدیجه (س) در مصادر اهل سنت ، ص111

<sup>2</sup> \_ همان ، ص256

<sup>3</sup> \_ جمعی از نویسندگان ، خدیجه (س) در قرآن ، ص 6

<sup>4</sup> \_ ابن بابویه ، امالی ، ص274

در جهت مثبت رشد کند یا در جهت منفی سقوط نماید و این جاست که نقش همسران ، نمود پررنگ تری می یابد . زنان ، با شناخت خلیات مردان و بواسطه محبت و علقه ای که در زندگی زناشویی برقرار است می توانند به شوهران خود کمک نمایند تا تدریجاً آن دسته از صفات منفی که در دوران مجرد داشتند را ترک کرده و روحیه سازگارتر و اخلاق نیکوتری را کسب نمایند . شهید مطهری در این باره می گوید : « ازدواج ، قدمی است که انسان را از خودخواهی به غیرخواهی پیش می برد .»<sup>1</sup>

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم که به فرموده پروردگار ، بر خلق عظیم ، احاطه داشت<sup>2</sup> نیز برای تقرب الهی و رشد و تعالی و کسب فیوضات ، یک ماه از سال را در غار حرا ، در نزدیکی مکه ، به عبادت مشغول بود و حضرت خدیجه سلام الله علیها ، نه تنها مانع برنامه های عبادی و اخلاقی همسرش نمی شد بلکه مشوق آن حضرت بود و در آن دوران برایش آب و غذا می برد.<sup>3</sup>

## 5-2- اطاعت و بندگی حق تعالی

بینش الهی در نگرش به ازدواج ، از عوامل مهمی است که سبب عملکرد موفق زن و مرد و نیل به اهدافشان می شود . بینش ها مولد روش ها هستند و نگاه مقدس به خانواده و اینکه فرد ، پیش و بیش از هر چیز ، خدا را در نظر بگیرد ، موجب می شود سختی های زندگی و مشکلات اجتماعی گریبانگیر خانواده ، برایش آسان جلوه کند .

زنان ، به دلیل خلیات و روحیات خود ، نسبت به مردان ، گرایش قلبی بیشتری به دین دارند<sup>4</sup> و با مدد از همین ویژگی می توانند فضای خانه و خانواده را سرشار از معنویت نمایند . مردان با مشاهده اعمال عبادی همسران خود ، به معنویات ، تشویق شده و علاقه به همراهی با زن ، عامل محرکی در این مسیر خواهد بود .

طبق گزارشات تاریخی ، حضرت خدیجه سلام الله علیها ، اولین زنی بود که اسلام آورد و پشت سر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به نماز ایستاد.<sup>5</sup>

<sup>1</sup> \_ مطهری ، خانواده و اخلاق جنسی ، ص 55

<sup>2</sup> \_ قلم ، 4

<sup>3</sup> \_ تهرانی ، خصائص ام المؤمنین خدیجه کبری (س) ، ص 195

<sup>4</sup> \_ حسینی ، تفاوت های بیولوژیک زن و مرد ، ص 16

<sup>5</sup> \_ ابن هشام ، السیره النبویه ، ج 1 ، ص 240

نخستین درس از زندگی مشترک حضرت زهرا سلام الله علیها نیز در شب عروسی ، نگرش توحیدی به کانون خانواده است چنانکه در آغازین لحظات زندگی زناشویی به امیرمؤمنان علیه السلام که از ایشان پرسیدند : « به چه می اندیشی؟ » فرمودند: « می اندیشم که امروز از خانه پدر به خانه شما آمدم و روزی دیگر از خانه شما به سوی آرامگاه خواهم رفت . پس از این رو به پاخیز تا در بارگاه خدا به نماز بایستیم و این شب آغاز زندگی مشترک را عبادت کنیم .<sup>1</sup> » به خاطر همین روحیه بندگی در وجود ایشان بود که مولا در وصفش فرمود : « زهرا خوب یار و یآوری است در اطاعت کردن از خدا !<sup>2</sup> »

### نتیجه گیری

از اصلی ترین روش ها ، برای شروع و تداوم زندگی مشترک ، آشنایی با نقش زن و مرد در خانواده است و همسران باید به این مسئله توجه داشته باشند که هر یک نقش انکارناپذیری در رشد و تعالی یکدیگر و دستیابی به خانواده ای موفق دارند .

زنان باید به گونه ای رفتار نمایند که همسرانشان در سایه همراهی آنان به اهداف معقول و مشروع خود برسند . بهتر است بانوان مسلمان برای بدست آوردن راهکارهای مؤثر در پیشبرد اهداف شوهران ، به سراغ سیره زنان برتر عالم همچون حضرت خدیجه و حضرت زهرا سلام الله علیهما ، بروند که پا به پای همسران خود در ترویج و پیشبرد اهدافشان که همان گسترش دین اسلام بود ، حرکت و پایداری نمودند .

زنان می توانند در رسیدن مردان به اهداف فردی ، اجتماعی ، اقتصادی و معنوی ، اثر مثبت داشته باشند و با همدلی و همکاری ، اطاعت شوهران ، درک احساسات و موقعیت آنان ، ابراز محبت ، حفظ حیا و عفت ، انجام وظایف محوله ، تربیت فرزندان ، قناعت و همراهی در امور دینی ، آنان را یاری نمایند .

<sup>1</sup> \_ دشتی ، فرهنگ سخنان فاطمه زهرا (س) ، ص 25

<sup>2</sup> \_ قمی ، تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب ، ج 9 ، ص 485



فهرست منابع

**\* قرآن کریم**

- 1\_ آقابابایی ، مهدی ، **تحریف تاریخی تحلیلی پیرامون امّ المؤمنین** ، اصفهان : نشر نورالحیات ، چاپ اول ، 1398 هـ ش.
- 2\_ اکبری ، مریم ، **" آیین همسر داری در سیره حضرت زهرا (س) "** ، جشنواره علامه حلی ، 1398 هـ ش.
- 3\_ انصاری ، عذرا ، **" رفتارشناسی زن در برابر همسر "** ، ره توشه راهیان نور ، شماره 138 ، 1394 هـ ش.
- 4\_ ابن بابویه ، محمد بن علی ، **امالی** ، تهران : نشر کتابچی ، چاپ هفتم ، 1380 هـ ش.
- 5\_ ابن شهر آشوب ، محمد ، **مناقب آل ابیطالب (ع)** ، قم : نشر علامه ، چاپ اول ، 1379 هـ ش.
- 6\_ ابن هشام ، عبدالملک ، **السیره النبویه** ، بیروت : دار المعرفه ، چاپ اول ، 1379 هـ ش.
- 7\_ اربلی ، علی بن عیسی ، **کشف الغمه** ، قم : نشر شریف الرضی ، چاپ اول ، 1379 هـ ش.
- 8\_ باقری نژاد ، مریم ؛ جهان تاب ، طیبه ، **" همسر داری مطلوب با تأکید بر سیره حضرت خدیجه (س) "** ، همایش ملی حضرت خدیجه ، 1400.
- 9\_ پیشوایی ، مهدی ، **تاریخ اسلام** ، قم : دفتر نشر معارف ، چاپ بیست و هفت ، 1395 هـ ش.
- 10\_ تهرانی ، حسین ، **خصائص امّ المؤمنین خدیجه کبری (س)** ، قم : نشر طوبای محبت ، 1393 هـ ش.
- 11\_ جمعی از نویسندگان ، **خدیجه (س) در قرآن** ، تهران : نشر آوینی ، بی تا.
- 12\_ حائری ، محمد مهدی ، **کوکب الدری** ، قم : نشر شریف الرضی ، چاپ اول ، 1368 هـ ش.

- 13\_ حسینی ، سید غلامحسین ، " تفاوت‌های بیولوژیک زن و مرد " ، فصلنامه کتاب نقد ، شماره 17 ، 1379 ه. ش.
- 14\_ حکیم ، سید منذر ، درسنامه زندگانی و سیره حضرت زهرا (س) ، قم : نشر هاجر ، چاپ ششم ، 1395 ه. ش.
- 15\_ دشتی ، محمد ، فرهنگ سخنان حضرت زهرا (س) ، قم : مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین ، 1382 ه. ش.
- 16\_ دهخدا ، علی اکبر ، لغت نامه ، تهران : نشر دانشگاه تهران ، 1377 ه. ش.
- 17\_ رفیعی ، ناصر ، موسوعة حضرت خدیجه (س) در مصادر اهل سنت ، قم : نشر جامعه المصطفی العالمیه ، چاپ دوم ، 1398 ه. ش.
- 18\_ سالاری فر ، محمدرضا ، درآمدی بر نظام خانواده ، قم : نشر هاجر ، چاپ شانزدهم ، 1395 ه. ش.
- 19\_ شهبازیان ، بهیه ، " شناخت هدف " ، معارف اسلامی ، شماره 53 ، 1381 ه. ش.
- 20\_ طوسی ، محمدبن حسن ، امالی ، قم : دارالثقافه ، چاپ اول ، 1414 ه. ق.
- 21\_ عمید ، حسن ، فرهنگ فارسی عمید ، تهران : نشر امیرکبیر ، 1357 ه. ش.
- 22\_ فیضی ، مجتبی ، " درآمدی بر سبک زندگی اسلامی " ، نشریه معرفت ، شماره 185 ، 1392 ه. ش.
- 23\_ قمی مشهدی ، محمدبن محمدرضا ، تفسیر کنزالدقائق و بحرالغرائب ، تهران : نشر وزارت ارشاد اسلامی ، 1367 ه. ش.
- 24\_ کریمی فریدنی ، علی ، نیم نگاهی به مدیریت و کارآفرینی خدیجه (س) ، قم : نشر نسیم انتظار ، چاپ سوم ، 1396 ه. ش.
- 25\_ مجلسی ، محمدباقر ، بحارالانوار ، بیروت : داراحیاء التراث ، چاپ سوم ، 1361 ه. ش.
- 26\_ نوری ، میرزا حسین ، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل ، قم : نشر آل البيت ، چاپ دوم ، 1368 ه. ش.